

Ereztia - Txirbilak

Ez muzin egin, irakurle. Ain otsaundiko Matteo Marangoni ren " Para saber ver " irakurri berri nauzu. Irakurri baño irentsi egin dutala derizkiot, eta jakiña... ezin nik nai bezin askar egosi.

Idazti sakon onen arnaspean idazlantxo bat edo gertzeko asmo nuen, baño ontarako astirik ez ta, emen dakaraz kitzut nolabaitean euskeraturik, azken-orrrietan "viruta" ize nez dakarazkin ertiarri buruzko gogai batzu.

Urrena, Jainkoa lagun, idazti onen laburpen bat gertuko dizut. Tori, bada, aukeran txirbil-sorta bat...

"Era" ren derriortasuna argi ta sakon nabarmentzen da bi erti ezin batze ortan. Eresidun-antzerkian gerta oi da na, adibidez; naiz-ta ereslaria ta olerkaria nor bat izan. Wagner zenun onelatsu. Berauxe gerta oi da eresi-lan batean. Nai ta naiez eresia edo olertia nabarmenduko da; odo bestela, biek batera ezin inolaz gozartu genezazke. Izkuntzaren ezberdintasun sakon onexek bereizten bait du elerti oro. Askotan ezagutu izan ditut olerkari ta elertilari antzetsu asko eresertirako bat-ere gaitasunik, arnasik gabekoak, naiz-ta antziñateak kideko eritzi izan. Kondairan zear "erti aizpak" izendatu oi izan zaiolerti ta eresertiari, zer-eta eresian batean joka oi dutelako.

Ertia zeastasun, araubide, eratasun dala ametiturik, "erti" itz-kerak bear auek "olerti" itz-kerak baño areago betetzen ditula derizkiot; azken au mugabako, erabako, adi, abeko gauzen azalpen uts bait da.

Olerti ta ertia orobat ez dirana irargitzeko ezau piderik ziurrena "errikoi ertiak" damaigu; izan ere, naiz-eta olerti aberats izan, erti arruntagoa da ain era kaskarrekoa

dalako.

~ ~ ~

Egi da oso, erti-landan ere matxinadak bearrezkoak dirana; bañan auek "oldezkoak" izan dira beti -ia nai-izan eztakoak nioke-; ots, ertilariak etzuten "a priori" orrelako elbururik, nai gabeko ondorena baizik. Egun, aldiz, ertilari gu zien amets da bide berriak urratzea, sidari duten Picasso ren antzera. Au ere ertilari baño "iritz-epailari" dugula derizkiot, beste margolari-mota askoren jarraitzalle izan bait da.

~ ~ ~

Aunitzen iritziz ertia "biotzetikoa" litzake, ots, biotza luke iturri. Au dala-ta, ertia alde ontatik besterik ez dakusate. Urri dira -egungo esamesaen aurka- ertia bear bezela baliatzen dakitenak. Ez dakite ertiak "biotza" gaiaz askatzera -materi baita-, ta biotz-begiak erara zozoztera -era gogo danez- deragiguna. Ertia aditu ta biotz-nabaizteko bioztitasuna baño bearrezkoa zaigu sentimena. Eta "zentzukoi ak" "bioztiak" baño bakanago diranezkeroz, bakan-bakan izan oi dira benetako iritz-epailari edo kritikokoak eta benetako ertilari.

~ ~ ~

"Olerti" deritzana izadian bertan ere ba'digart (ufe txindorra); "ertia", berriz, gizonaren asmakizun eta sorkari da: aski derizkiot zio au ertia olertia baño gai bakan eta euerrago dana eusteko. Egun, ordea, erti-arloan olertia nabar mendu oi da baitipat; olertiak edonor gogo-betetzen dualako, ertiak, ordea, ontarako gai diradenak bakarrik, ots, arloan e-ziak.

~ ~ ~

Kaltegarriago zaio ertilari bati berarekiko uste epel-bi durtia, uste oso-betea baño.

~ ~ ~

...
 Maltzurkeria -erti-arloan ere- nor ez diran gizo
 gerta oi da; toles, etasuna, oldea, berriz, jator ta garaileen
 izur berezia.

...
 bizitzan "aul" tzat eritziak, maiz erti-baratzean
 "sendoak" gerta oi dira; mintzo bitez Chopin, Leopardi, Ver-
 laine, Modigliani.

...
 Zer dala-ta erti-baratzean gai errezena, bakunena
 gerta oi da atse in arriena?...

Atse inago izan oida Mozart Beethoven baño, Ver-
 di Wagner baño, Manzoni Mendel al baño, Masaccio Miguel Angel
 baño. Zer dihur onek ez ote da gizonen, oldez eta berez,
 naiago dutela "clásico"-joeraren bare ta argia, naiz-eta e-
 gungo "ultrarromanticismo"-joeraren zarata-otsa ta urduri-
 tasuna?...

...
 Bastarrika tar Iñaki.
 arantzazu ko prailea.

